

Глиняна К.М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Захист прав дитини в Україні є одним з основних напрямків діяльності держави. Україна як демократична держава дбає про інтереси неповнолітніх та малолітніх дітей, сприяє розвитку молодого покоління, задоволення його потреб. Для забезпечення дітям можливості визначити себе як особистість, реалізовувати свої можливості в безпечних і сприятливих умовах, в середовищі сім'ї або опікунів прийнято ряд документів на державному та міжнародному рівні.

Стаття 27 Конвенції ООН «Про права дитини» передбачає кожній дитині право на рівень життя, необхідний для її фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку. Батьки або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини.

Проблема забезпечення прав дитини – одна з наболілих проблем людства. Діти внаслідок вікових особливостей розвитку становлять групу осіб, що характеризується наївністю, довірливістю, залежністю від інших осіб, піддатливістю до різних маніпуляцій та зловживань із боку дорослих. Вони є однією з найменш захищених верств населення.

Особливої уваги та актуальності ці основні ідеї набувають сьогодні, саме в період боротьби кожної країни з так званою чумою 21-го століття – корона вірусом COVID-19.

Так, наприкінці 2019 року світ охопила пандемія коронавірусу COVID-19. До такого рішення прийшла Всесвітня організація охорони здоров'я 11 березня 2020 року, а відчували українці вплив пандемії 17 березня 2020 року, коли влада активно почала запроваджувати заходи карантину, спрямовані на максимально можливу ізоляцію кожного.

Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 211 від 11.03.2020 року «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» та постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2020 р. № 215 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211» розроблено ряд заходів, які в першу чергу регламентують встановлення на усій території України карантину, заборонивши: відвідування закладів освіти її здобувачами; проведення всіх масових заходів, у яких бере участь певна кількість осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, тощо. Цими необхідними мірама, уряд встановив нові умови життя громадян, їхнє існування в умовах самоізоляції, переведення на дистанційні форми роботи, навчання та спілкування.

Дотримання цих запропонованих заходів має важливе значення насамперед для громадян, які зобов'язанні забезпечити належні умови життя, існування, навчання, тощо у цей складний час. Щодо забезпечення прав та інтересів дитини в умовах пандемії урядом були встановлені деякі обмеження щодо вільного пересування, спілкування, перебування у місцях загального значення, що в свою чергу знижає ризик захворювання більшої кількості людей.

Саме на батьків, та осіб які їх замінюють покладена відповідальність за дотримання всіх вимог, щодо безпеки та охорони здоров'я дітей. Так, батьки зобов'язанні забезпечити виконання законодавства у сфері захисту прав дітей, звертаємо увагу, про неприпустимість порушення прав дітей та обов'язковість вжиття заходів в терміни визначеними нормативно-правовими актами. Крім того, з метою недопущення захворювання дитини на COVID-19, батькам та їх законним представникам рекомендується максимально обмежити перебування дітей у багатолюдних місцях, місцях відпочинку та проведення активного дозвілля в період дії обмежувальних заходів та пам'ятати, що саме на них законодавством України покладений обов'язок піклуватись за охорону здоров'я власної дитини.

Так, відповідно до ст.12 Закону України «Про охорону дитинства», батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Відповідно до ст. 55 Закону України «Про освіту», батьки здобувачів освіти зобов'язані: виховувати у дітей відповідальне ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих і довкілля; дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, сприяти розвитку її здібностей, формувати навички здорового способу життя.

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків. У разі відмови від надання дитині необхідної медичної допомоги, якщо це загрожує її здоров'ю, батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність згідно з законом.

Але, під час пандемії виникають і інші проблеми і негативні наслідки перебування громадян в умовах самоізоляції та загрози для життя і здоров'я людини.

Так, спалах COVID-19 може швидко змінити контекст, в якому живуть діти. Карантинні заходи, такі як закриття шкіл і обмеження пересування, руйнують систему повсякденної та соціальної підтримки дітей, а також створюють нові стресові фактори для батьків й опікунів, яким, можливо, доведеться шукати нові варіанти догляду за дітьми або відмовитися від роботи. Ці проблеми стосуються насамперед найбільш уразливих верст населення. Особливо це стосується багатодітних сімей, а також сімей на утриманні яких є дитина-інвалід, або дитина, яка потребує особливого нагляду, медичного забезпечення тощо.

Економічні та психологічні проблеми батьків та опікунів, пов'язані з забезпечення сім'ї в умовах карантину та самоізоляції, яка не дає можливості вести звичайний спосіб життя, та змінює нормальні умови існування приводять до підвищення ризику сімейного насильства, психологічної травми

для дітей та інших членів сім'ї. Стигма і дискримінація, пов'язані з COVID-19, можуть зробити дітей більш уразливими перед обличчям насильства і психосоціального тиску. Заходи боротьби з хворобою, які не враховують особливі потреби догляду за дітьми-інвалідами та вразливість таких дітей, можуть також підвищити ризик загострення хронічних хвороб, а ускладнення надання необхідної медичної допомоги привести до виникнення негативних наслідків фізіологічного та психічного розвитку дитини.

Кожна країна намагається запровадити спеціальні заходи щодо поліпшення умов перебування своїх громадян в такий небезпечний час як пандемія на коронавірус.

Так, наприклад міністерство соціальної політики України закликала місцеві органи влади забезпечити заходи із захисту прав дітей в умовах карантину, запевнивши, що ці питання перебувають на постійному контролі Мінсоцполітики. Відповідний лист із підписом 26 березня 2020 року було надіслано обласним та Київській міській держадміністраціям.

У ньому звертається особлива увага, що до умов вимушеної самоізоляції та визначається, що є чималі ризики загострення в суспільстві таких проблем як неналежне виконання батьками своїх обов'язків, уживання алкоголю, наркотичних засобів, домашнє насильство і жорстоке поводження з дітьми.

Так, наголошується на необхідності посилення соціального захисту дітей, зокрема, викликаної і зміною режиму роботи установ інституційного догляду та виховання дітей. При цьому, 42 тисячі вихованців установ системи освіти (з них 80% — діти з особливими освітніми потребами) внаслідок карантину були повернуті в сім'ї.

Також, у листі місцевим органам влади було рекомендовано:
- оперативно виявляти дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які залишилися без батьківського піклування, зокрема, шляхом їх відвідування представниками служб у справах дітей, фахівцями із соціальної роботи, а в разі загрози життю і здоров'ю дітей, домашнього насильства – разом із представниками органів Національної поліції, медичними працівниками; - забезпечити безперебійну оперативну роботу органів опіки та піклування щодо прийняття рішень стосовно

подальшої долі дітей; - запровадити на час карантину моніторинг прав дітей, які повернулися до сімей із закладів інституційного догляду та виховання; - проаналізувати наявність у вихованців закладів соціального захисту дітей (які залишилися в цих закладах) законних представників, можливості зв'язку з ними у разі виникнення потреби в медичному втручанні.

Але, говорити про ефективність саме такого заходу ще дуже зарано, особливо без попереднього визначення спроможності цих сімей забезпечити потреби дітей, і насамперед – їхню безпеку. Адже замість того, щоб забезпечити режим ізоляції, максимально убезпечити дітей на території закладів, надати їм увесь необхідний захист, адміністрації не знайшли кращого рішення, ніж повернути дітей у родини, при цьому навіть не перевірили чи є там умови для проживання, чи здатні батьки забезпечити дітям харчування та дах над головою, чи будуть ці діти у безпеці.

Переважає більшість дітей в інтернатних закладах – це діти з так званих сімей у складних життєвих обставинах. Вдома у них або має місце недогляд (нестача необхідних ресурсів, некомпетентність батьків, антисанітарні умови), або є **загроза жорстокого поводження.** Саме це і є основною причиною їх перебування в інтернатах. Тому, саме діти сьогодні потребують не тільки вчасних дій щодо захисту їх прав та безпечних умов життя, але й ефективних та дієвих засобів охорони з боку держави.

Забезпечення прав дитини та дотримання всіх належних умов її виховання, навчання, нормального психологічного сану та стану здоров'я на сьогодні є ключовим пріоритетним для держави. Так, Україна виступила на підтримку ініціативи Генсекретаря ООН щодо пріоритету захисту дітей у період поширення COVID-19, аби криза у сфері охорони здоров'я під час пандемії не перетворилася на кризу прав дитини. Такий крок був регламентований політикою держави у сфері охорони та захисту прав та законних інтересів дітей особливо у часи боротьби с пандемією та запровадження карантинних заходів. Проблемними моментами залишаються і прояви домашнього насильства у всьому світі, і труднощі а подекуди неможливість дітей навчатись при запровадженні дистанційної форми

навчання, і надання якісної медичної допомоги дітям, які потребують її постійно, і багато інших проблем, які загострилися саме сьогодні.

Ставлення до дитини, забезпечення її прав як рівної з нами, дорослими, є реальною оцінкою політики держави, стану розвитку суспільства та його духовності. Україна, нажаль не є взірцем такої державної політики, але завдяки активізації процесу інтеграції нашої держави до Європейського Союзу, є надія на значне реформування законодавства у сфері охорони дитинства.

Гліюпол І.М.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ СУДОВОГО ДОКАЗУВАННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Цивільне процесуальне право динамічно змінюється як у глобальному, так і у національному контексті, у часовому вимірі. Європейська інтеграція нашої держави веде до поступового зближення правових систем України та більшості європейських держав, посилюється вплив міжнародних та наднаціональних інституцій поряд із вдосконаленням норм національного законодавства. У зв'язку з цим, варто констатувати зростання інтересу до цивільного процесуального права як до цілісної системи, а також необхідність розширення меж дослідження цієї унікальної системи. Нещодавні, дуже нагальні та актуальні зміни у правовому регулюванні цивільного процесу наочно продемонстрували прагнення наблизитися до ідеальної системи цивільного судочинства.

Забезпечення доступності правосуддя у цивільному процесі, підвищення якості судових процедур відкриває необхідність